

Τμήμα Φιλοσοφίας

PHS 5003

Αρχαία ελληνική γλώσσα και γραμματεία, Ι

Περιεχόμενα μαθήματος:

Θέματα πλατωνικής φιλοσοφίας

**Επιλεγμένα αποσπάσματα από τους διαλόγους του
Πλάτωνα**

(σημειώσεις μαθήματος)

Εισηγητής:

Χάρης Ταμπάκης

Διδάκτωρ Φιλοσοφίας

chtabakis@sch.gr

Πάτρα 2018

PHS 5003: Αρχαία ελληνική γραμματεία και γλώσσα, I

Θέματα πλατωνικής φιλοσοφίας

Επιλεγμένα αποσπάσματα από τους διαλόγους του Πλάτωνα

Χάρης Ταμπάκης, Διδάκτωρ Φιλοσοφίας

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- ◆ Γενική εισήγηση
- ◆ Βιβλιογραφικός κατάλογος έργων που χρησιμοποιούνται στο μάθημα.
- ◆ Διδακτικές ενότητες:
 1. *Άσκηση εριστικής διαλεκτικής (Εύθύδημος, 275d – 276d).*
Εισαγωγή στις β'ουσες προτάσεις.
 2. *Η σωκρατική μαιευτική (Θεαίτητος, 150b – 151d).*
Ειδικές προτάσεις.
 3. *Οι τελευταίες ώρες του Σωκράτη (Φαίδων, 59c – 60c).*
Ερωτηματικές προτάσεις.
 4. *Ο φιλόσοφος και ο ρήτορας (Θεαίτητος, 172c – 174b).*
Ενδοιαστικές προτάσεις.
 5. *Τα τζιτζίκια και ο λόγος (Φαίδρος, 258d – 259d).*
Αιτιολογικές προτάσεις.
 6. *Ο μύθος του Πρωταγόρα (Πρωταγόρας, 320d – 323a).*
Τελικές προτάσεις.
 7. *Η διδασκαλία της ανάμνησης (Μένων, 80d – 81e).*
Χρονικές προτάσεις.
 8. *Η επινόηση της γραφής (Φαίδρος, 274b – 275d).*
Υποθετικοί λόγοι.
 9. *Η αλληγορία του σπηλαίου (Πολιτεία, Ζ' 514a – 517c).*
Συμπερασματικές προτάσεις.
 10. *Το εγκώμιο του Έρωτα (Συμπόσιον, 209e – 212c).*
Αναφορικές προτάσεις.
 11. *Η δημιουργία του κόσμου (Τίμαιος, 27d – 30c).*
Σύνταξη μετοχών.

* Πρόσθετο υλικό μπορεί να διδαχθεί, εφόσον υπάρξει διαθέσιμος χρόνος.

ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΗΓΗΣΗ

Αρχαία ελληνική γραμματεία και γλώσσα, Ι: Θέματα πλατωνικής φιλοσοφίας.

- ✦ **Ποιο είναι το σκεπτικό του μαθήματος;** Το συγκεκριμένο μάθημα οργανώνεται με άξονα μία επιλογή από χαρακτηριστικά θέματα που αναπτύσσονται στους πλατωνικούς διαλόγους. Οι θεματικές επιλογές καλύπτουν όλη την περίοδο της συγγραφικής δραστηριότητας του Πλάτωνα και αναδεικνύουν χαρακτηριστικές τοποθετήσεις του σε σημαντικά ζητήματα, όπως είναι η πνευματική δραστηριότητα στην πόλη και το ζήτημα της γνώσης, η μέθοδος του Σωκράτη, η διδασκαλία των Σοφιστών, η θεωρία της ανάμνησης κλπ. Ιδιαίτερο βάρος δόθηκε στην παράθεση επιλεγμένων πλατωνικών «μύθων», θεωρώντας ότι εκεί φαίνεται ιδιαίτερα η λογοτεχνική ικανότητα του φιλοσόφου. Βασικό μας κριτήριο ήταν να μπορέσουν οι φοιτητές να αποκτήσουν μία καλή γνώση από τη λογοτεχνική ζωντάνια αλλά και τη διανοητική ρώμη του πλατωνικού λόγου, εξασκούμενοι παράλληλα στην εκμάθηση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας.
- ✦ **Γιατί εστιάζουμε ιδιαίτερα στους πλατωνικούς μύθους;** Καταρχήν θα λέγαμε ότι πρόκειται για *αντινομία* : ο φιλοσοφικός λόγος αναδύθηκε μέσα από την προσπάθεια να απεξαρτηθεί από τις συμβολικές και ανορθόλογες παραδοχές του μύθου. Να όμως που η διατύπωση της αλήθειας είναι δύσκολο να εξαντληθεί μέσα από την ορθολογική εννοιολόγηση και ο φιλόσοφος καλεί τον μύθο να συνδράμει το έργο του. Ο Πλάτων μας έδωσε ένα στιβαρό υπόδειγμα αποδεικτικού λόγου και αποστασιοποιήθηκε από τις εκφράσεις του συμβολικού τρόπου, όπως η ποίηση και η τέχνη. Το έργο του ωστόσο είναι γεμάτο από μυθικές αφηγήσεις, οι οποίες άλλοτε αντλούνται από την παράδοση και υφίστανται επεξεργασία, και άλλοτε είναι επινοημένες εξολοκλήρου από τον ίδιο (ή από τον δάσκαλό του τον Σωκράτη;). Οι μύθοι αυτοί δεν μοιάζουν με τις αφηγήσεις της ελληνικής μυθολογίας ούτε και με τους θρύλους που μας παραδίδουν οι ποιητές. Ουσιαστικά πρόκειται για ένα νέο, ιδιαίτερο γραμματειακό είδος, για φιλοσοφικούς μύθους.

Ο μύθος στον Πλάτωνα παρουσιάζεται ως μία φανταστική αφήγηση, παρόμοια με ένα παραμύθι, μια παραβολή ή μια αλληγορία. Συνήθως παρεμβάλλεται και διακόπτει τη διαλεκτική διαδικασία και την αντικαθιστά — όχι για να αποδείξει, αλλά *για να προτείνει μία νέα θεμελίωση*, σε συνθήκες και αρχές όπου η διαλεκτική αναβάλλει την κριτική εργασία της (Deleuze [1969], Παράρτημα Α'). Δεν συνιστά λοιπόν μέθοδο αναζήτησης της αλήθειας αλλά έναν τρόπο έκφρασης του «εικότος», δηλαδή μίας εύλογης παραδοχής (Brochard [1912]). Στην περίπτωση μάλιστα του *Τίμαιου*, όλη η περιγραφή εισάγεται ως ένας «*εικός μύθος*», επομένως πρόκειται για λόγο στον οποίο πρέπει να δώσει κανείς βάση. Το ίδιο συμβαίνει και στον περίφημο εσχατολογικό μύθο της *Πολιτείας*, ο οποίος περιγράφει τα συμβάντα σε έναν κόσμο επέκεινα αυτού που βιώνουμε. Ο μύθος λοιπόν *κρύβει ένα νόημα, μια διδασκαλία* η οποία θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο αναλογισμού, διότι είτε αυτή δεν εκφράζεται εύκολα είτε δεν αποδεικνύεται είτε δεν συλλαμβάνεται σαφώς με τη λογική, τουλάχιστο προσώρα. Επομένως ο μύθος έχει και μια *παιδαγωγική λειτουργία*, διότι βοηθά τον συνομιλητή είτε να ξεκουραστεί από τη διανοητική προσπάθεια είτε να διαλογιστεί κάτι σημαντικό, το οποίο θα τον βοηθήσει και θα τον κατευθύνει περαιτέρω στην έρευνα. Εδώ έγκειται και η διαφορά των πλατωνικών μύθων από τις άλλες μυθολογίες.
- ✦ **Πώς μεθοδεύεται η γλωσσική κατάρτιση;** Στο μάθημα προτείνουμε αναγκαστικά μία επιλογή από τα ποικίλα ζητήματα που τίθενται από την πλατωνική φιλοσοφία, αποσκοπώντας στην αμεσότερη εξοικείωση με κάποιες σημαντικές πτυχές αυτής της σκέψης. Παράλληλα επιδιώκεται η καλλιέργεια της γλωσσικής κατάρτισης των φοιτητών στην αρχαία αττική διάλεκτο και τους ιδιωτισμούς του πλατωνικού ύφους.

Το πλεονέκτημα του υλικού μας, σε σχέση με παραπλήσιες γλωσσικές προσεγγίσεις, είναι ότι όλες οι προηγούμενες εργασίες θα διεκπεραιωθούν πάνω σε έδαφος γοητευτικό και υψηλό από πλευράς λογοτεχνικής ποιότητας.

Καθένα από τα προτεινόμενα θέματα θα αναγιγνώσκονται καταρχάς από το πρωτότυπο κείμενο, θα ακολουθεί η διαδικασία της γλωσσικής επεξεργασίας (λεξιλόγιο και σύνταξη) και απόδοσης του κειμένου στη νέα ελληνική, για να καταλήξουμε στην ερμηνευτική και θεωρητική επεξεργασία κάθε αποσπάσματος. Το ιδιαίζον στοιχείο στην τελευταία φάση είναι ότι δεν μπορεί να μελετηθεί η αρχαία φιλοσοφία, εάν δεν επιστρέψουμε ξανά στο πρωτότυπο κείμενο και στη μελέτη των αρχικών διατυπώσεων.

Στην τελική εξέταση θα δοθεί στους φοιτητές πρωτότυπο κείμενο και θα ζητηθεί μετάφραση, σύνταξη προτάσεων και ερμηνεία κάποιου χωρίου.

Συνιστώμενη βιβλιογραφία

α) Αρχαίο κείμενο και μεταφράσεις

ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Ιωάννης Ν.

[1980]* *Πλάτωνος Θεαίτητος*. Εισαγωγή, αρχαίο και νέο ελληνικό κείμενο Ι. Ν. Θεοδωρακόπουλου. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών / Κέντρον Ερεύνης της Ελληνικής Φιλοσοφίας / Σειρά Α': Κείμενα (2013³, σελίδες η' + 261· σε 21 εκ.).

ΚΑΛΦΑΣ, Βασίλειος

[1995]* Πλάτων, *Τίμαιος*. Εισαγωγή, μετάφραση στα νέα ελληνικά και σχόλια από τον Β. Κάλφα. Παρατίθεται και το αρχαίο κείμενο. Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις / Αρχαίοι Φιλόσοφοι (557 σελίδες).

ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ, Ευάγγελος

[χ.χρ.]* & **ΤΑΤΑΚΗΣ**, Βασίλειος
Πλάτων, *Φαίδων*. Επιμέλεια εκδόσεως Γ. Κορδάτος. Εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια Ευ. Παπανούτσος. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Ζ. Ζαχαρόπουλος / Βιβλιοθήκη αρχαίων συγγραφέων, 13 (σελίδες 215· σε 17,5 εκ.).

ΠΕΤΡΑΚΗΣ, Ιωάννης

[2008]* Πλάτων, *Μένων*. Εισαγωγή, μετάφραση και ερμηνευτικά σχόλια του Ι. Πετράκη. Παρατίθεται και το αρχαίο κείμενο. Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις / Αρχαίοι Φιλόσοφοι (σελίδες 372 + 20 βιβλιογραφία, ευρετήριο· σε 24 εκ.).

ΣΚΟΥΤΕΡΟΠΟΥΛΟΣ, Νίκος Μ.

[1987]* *Πλάτωνος Εϋθύδημος*. Εισαγωγή, μετάφραση, σημειώσεις και επισημειώσεις του Ν. Μ. Σκουτερόπουλου. Αθήνα (ιδιωτική έκδοση, σελίδες 176 + 10 βιβλιογραφία, πίνακες· σε 20 εκ.).

[2002]* Πλάτων, *Πολιτεία*. Εισαγωγικό σημείωμα, μετάφραση και ερμηνευτικά σημειώματα από τον Ν. Μ. Σκουτερόπουλο. Παρατίθεται και το αρχαίο κείμενο. Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις / Αρχαίοι φιλόσοφοι (σελίδες 933· σε 24 εκ.).

[2015]* Πλάτων, *Φαίδρος*. Εισαγωγή, μετάφραση και σημειώσεις από τον Ν. Μ. Σκουτερόπουλο. Παρατίθεται και το αρχαίο κείμενο. Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις / Αρχαίοι φιλόσοφοι (σελίδες 201 + 5 βιβλιογραφία· σε 24 εκ.).

ΣΥΚΟΥΤΡΗΣ, Ιωάννης

[1934]* Πλάτωνος *Συμπόσιον*. Κείμενον, μετάφρασις και ερμηνεία υπό Ιωάννου Συκουτρή. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών / Ελληνική Βιβλιοθήκη, 1 // Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ι. Δ. Κολλάρου & Σία Α.Ε. (1988, σελίδες 255 + 247 + 5 ευρετήριο· σε 20,5 εκ.).

DENYER, Nicholas

[2008]* *Plato "Protagoras"* [= Πλάτωνος «Πρωταγόρας»]. Κριτική και ερμηνευτική έκδοση. Μετάφραση Φένια Αδαμίδη. Λονδίνο (London): Cambridge University Press. Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου - Α. Καρδαμίτσα / Κλασική Βιβλιοθήκη (2010, σελίδες xvi + 321 + 6 πίνακες· σε 21 εκ.).

DOVER, Kenneth

[1980]* *Plato, Symposium*. Edited by Kenneth **Dover**. Κάμβριον (Cambridge) : University Press / Cambridge Greek and Latin Classics (1982², σελίδες x + 185· σε 18,5 εκ.).

BURNET, John

— — — *Platonis Opera*. Recognovit brevique adnotatione critica instruxit Ioannes **Burnet**. Οξφόρδη (Oxonii): Typographeo Clarendoniano / Scriptorum classicorum bibliotheca Oxoniensis.

[1900]* 1. *Tetralogias I-II continens* (1953). [Euph-Apo-Crit-Phd, Crat-Tht-Soph-Pol]

[1901]* 2. *Tetralogias III-IV continens* (1953). [Parm-Phil-Symp-Phdr, Alc I-II-Hipr-Am]

[1903]* 3. *Tetralogias V-VII continens* (1952). [The-Char-Lach-Lys, Euth-Prot-Gor-Men, Hipp.mj-Hipp.min-Io-Menx]

[1902]* 4. *Tetralogiam VIII continens* (1954). [Cill-Resp-Tim-Cris]

[1907]* 5. *Tetralogiam IX, Definitiones et spuria continens* (1952). [Min-Leg-Epin-Epist, Def. etc.]

β) Σύγχρονη βιβλιογραφία και κριτική:

BROCHARD, Victor

[1912] «Les mythes dans la philosophie de Platon.» *Études de philosophie ancienne et moderne*, (1912): 46-59.

DELEUZE, Gilles (1925-1995)

[1969] *Logique du sens*. Παρίσι (Paris): Les Éditions de Minuit / Critique (1991, σελίδες 290 + 96 για τα 2 παραρτήματα· σε 22 εκ.).

DROZ, Geneviève

[1992] *Les mythes platoniciens*. Παρίσι (Paris): Éditions du Seuil / Points / Sagesses (σελίδες 212· σε 18 εκ.).

ROBIN, Léon (1866-1947)

[1935] *Platon*. Παρίσι (Paris): Presses Universitaires de France / Dito (1988³, σελίδες vi + 246 + 24 βιβλιογραφία, ευρετήρια).

— — — & **MOREAU**, Joseph (Ζοζέφ Μορώ)

Platon, Oeuvres Complètes. Traduction nouvelle et notes établies par Léon Robin avec la collaboration de M. J. Moreau. Παρίσι (Paris): Éditions Gallimard / συλλ. NRF-Bibliothèque de la Pléiade.

[1940]* 1. *Avant-propos, Euph, Apol, Crit, Phd, Crat, Symp, Alc I-II, Char, Lach, Lys, Euth, Prot, Gor, Men, Hipp. mj, Hipp. min, Io, Menx, Resp* (1989, σελίδες xx + 1450).

[1943]* 2. *Phdr, Tht, Parm, Soph, Pol, Tim, Cris, Phil, Leg, Epin, Epist, spuria, definitiones* (1990, σελίδες 1671). * Μεταφράσεις και σημειώσεις στον *Τίμαιο* και τον *Παρμενίδη* του J. Moreau.

TAYLOR, Alfred Edward (1869-1945)

[1927] *Plato. The man and his work* [= Πλάτων. Ο άνθρωπος και το έργο του]. Λονδίνο (London): Methuen & Co Ltd (1948, xii + 562; in 8°). Ελληνική μετάφραση του Ιορδάνη Αρζόγλου από έκδοση του 1978. Αθήνα: Εκδόσεις Μ.Ι.Ε.Τ. (1990, σελίδες 696 + 5 ευρετήριο· σε 25,5 εκ.).

VERNANT, Jean-Pierre (1914-2007)

- [1985] *Mythe et pensée en Grèce ancienne* [= *Μύθος και σκέψη στην αρχαία Ελλάδα*]. Παρίσι (Paris): Éditions La Découverte. Ελληνική μετάφραση Στέλλας Γεωργούδη. Αθήνα: Εκδόσεις «Δαίδαλος» – Ι. Ζαχαρόπουλος Α.Ε. / Σύγχρονη αρχαιογνωστική βιβλιοθήκη(1989²).
1. *Δομές του μύθου – Μυθικές πλευρές του χρόνου – Η οργάνωση του χώρου* (σελ. 328).
 2. *Η εργασία και η τεχνική σκέψη – Από την κατηγορία του «διπλού» στην εικόνα – Το πρόσωπο στη θρησκεία – Από τον μύθο στον λόγο* (σελ. 202 +12 βιβλιογραφία + 25 ευρετήριο).